

nedjeljiva cjelina na našem »buntovnom« planetu. Za otvoriti se svima, treba biti potpuno raspoloživi i otcijepljeni od svih. Takav je smisao svećeničke čistoće.

Kard. Montini je sastavio ovu molitvu koju je upravljao Bogu za mlade svećenike: »O Gospode, daj ovim Tvojim službenicima — veliko srce, otvoreno za Tvoje misli, a zatvoreno za svaku sitnu ambiciju, za svako ljudsko bijedno takmičenje; jedno srce veliko, sposobno da se izjednači s Tvojim i da u sebi zahvati proporcije Crkve, proporcije svijeta, sposobno da sve ljubi, da svima služi, da bude tumač svih«.

Fra Krsto Kržanić

CERKVENE LJUDSKE PESMI V LITURGIJI

(Članek je v nekoliko skraćeni obliki vzet iz doktorske razprave: P. Anton Nadrah, *Cerkvene ljudske pesmi v ljudske pesmi v liturgiji*, Ljubljana 1969, str. 19-28. Prvi del razprave govori zlasti o teologiji cerkvene glasbe s posebnim ozirom na cerkveno ljudsko petje, drugi del pa ima med drugim tudi mnogo praktičnih navodil, ki bodo lahko koristila dušnim pastirjem pri usmerjanju cerkvenega ljudskega petja.)

Z veseljem smo pred leti pozdravili in sprejeli bogoslužje v narodnem jeziku. Liturgija se je na ta način precej približala sodbnemu človeku. Kmalu pa smo uvideli, da jezik ni vse. Pomeni le prvo stopnjo prilagoditve sedanjemu človeku. Še nadalje je liturgija ostala v marsičem tuja, nerazumljiva in zato ni donášala ter tudi danes še ne prinaša tistih sadov, ki bi jih morala prinašati. Spremeniti se mora po svojem notranjem ustroju, postati sodobnemu človeku bolj domača, mora se mu torej še bolj približati.

Isto velja za liturgično petje. Danes postaja vedno bolj jasno, da je ravno tako važno, da v liturgiji pustimo ljudem peti v njihovi lastni obliki, kakor že pojejo v lastnem jeziku. Kar pomislimo, kaj imajo verniki od mnogih sedanjih vstopnih mašnih spevov. Mar jih ne občutijo kot neko tuje telo? Kako vse drugače bi učinkovala cerkvena ljudska pesem, ki bi jo vsi peli. Nadomestala bi sedanji vstopni spev, ki ga zato seveda ne bi bilo treba posebej recitirati. Isto velja za darovinski in obhajilni spev. Res smo že do sedaj peli cerkvene ljudske pesmi na začetku maše, pri darovanju in pri obhajilu, toda niso imele liturgične veljave, saj je bilo vedno treba recitirati tudi liturgične procesionalne speve.

Po liturgični konstituciji je dobila cerkvena ljudska pesem popolno domovinsko pravico v bogoslužju. To pomeni za cerkveno ljudsko pesem začetek nove dobe. Navodilo o glasbi pri svetem bogoslužju z dne 5. marca 1967, št. 32, daje za vstopni, darovanski in obhajilni spev važno dovoljenje. Kjer je pravno veljaven in večkrat potrjen običaj, da se na teh mestih pojejo primerne cerkvene pesmi, se morejo peti še naprej s popolno liturgično veljavo, in sicer po presoji pristojne pokrajinske oblasti. Na ta člen se lahko sklicujemo tudi pri nas, prav tako tudi na člen, ki pravi, da bo pristojna pokrajinska oblast odločila, »če je mogoče uporabljavati nekatera uglasbena domača besedila iz prejšnjih časov, čeprav se ne skladajo povsem s pravilno odobrenimi prevodi liturgičnih besedil« (št. 55). Brez dvoma

bo cerkvena ljudska pesem imela vedno večjo vlogo v liturgiji. Zato bo koristno, da njeno mesto v liturgiji vsestransko osmislimo in utemeljimo.

Posamezni razlogi za petje cerkvenih ljudskih pesmi

1. **Dejavno sodelovanje v liturgiji.** Pri liturgiji mora ljudstvo dejavno sodelovati. Isto velja za peto liturgijo. Sodelovanje pa je najlepše, kadar vsa cerkev poje. Mnogokrat bo to mogoče le tedaj, če bodo ljudje lahko peli znane domače pesmi.

2. **Največje približanje liturgije ljudem.** Cerkevne ljudske pesmi so ljudem najbolj blizu, so se torej najbolj učlovečile, če se smem tako izraziti. Božji Sin se je učlovečil in nam postal enak v vsem razen v grehu (prim. Hebr 4, 15). Bog je z nami stopil v dialog v našem jeziku. V sv. pismu se je razodeval v čisto določenem jeziku, v kakršnem so ga ljudje tiste dobe in tistega kraja razumeli. V obojem učlovečenju, v obojem približanju Boga človeku je najgloblji teološki temelj za uporabo domačih cerkvenih ljudskih pesmi v liturgiji. Vsak narod ima pravico v svojem jeziku peti pesmi, ki so se rodile v globinah narodove »duše« in ki so obenem bolj prilagojene duhu in temperamentu vsakega naroda kakor pa sedanji liturgični spevi. Ta prilagojenost velja seveda za vsebinsko in glasbeno stran pesmi.

3. **Upoštevanje razvojnega pojmovanja.** Cerkevne pesmi mnogo lažje kakor sedanji liturgični spevi upoštevajo načelo razvoja, ki se v današnjem hitrem teku življenja zelo poudarja. Pastoralna konstitucija o Cerкви v sedanjem svetu pravi, da »človeški rod prehaja od bolj statičnega pojmovanja reda stvarnosti na bolj dinamično in razvojno pojmovanje« (št. 5, 3). Ko ljudje v vsem sodelujejo z zakonom razvoja, obenem izpolnjujejo Stvarnikovo naročilo v raju (1 Mojz 1, 26 sl.) in »dalje razvijajo Stvarnikovo delo« (št. 34, 2). Pri razvoju v svetu navzoč »Duh Boga, ki v čudoviti previdnosti vodi tok časov in prenavlja obličje zemlje« (št. 26, 4). Ves razvoj je usmerjen na Kristusa, kajti »Gospod je cilj človeške zgodovine, točka, v katero se stekajo vsa hrepenenja zgodovine in civilizacije, središče človeškega rodu« (št. 45, 2).

Zakon razvoja mora upoštevati tudi liturgija, kolikor je človeško delo, ki je vključeno v celotno spreminjanje in napredovanje v svetu. Tudi pesmi se morajo razvijati, tudi pri njih ne moremo izključiti vpliva Svetega Duha, tudi one imajo za cilj Kristusa in se morajo vedno bolj izpopolnjevati s tem, da se vključujejo v stvarstvo, ki se izpopolnjuje po Stvarnikovem naročilu v raju.

Prav zaradi velike možnosti razvijanja in napredovanja imajo cerkevne ljudske pesmi v nekem pogledu prednost pred svetopisemskimi pesmimi, ki se zaradi božjega navdihnjenja ne morejo in ne smejo spreminjati. Prav tako imajo cerkevne ljudske pesmi prednost pred srednjoveškimi himnami, ki so po svoji vsebini in obliki za današnjega človeka že nekoliko tuje.

4. **Mogočen vpliv na celega človeka.** Zaradi domače vsebine in melodije cerkevne ljudske pesmi zajamejo celega človeka, ne le njegove razumske plati. Tako je tudi edino pravilno, saj mora ves človek živeti za Boga, ves je odrešen in vsega mora liturgija (tudi s pomočjo pesmi) posvečevati. Takšno petje še posebej močno poveže

ljudi med seboj in je odlično sredstvo za gojitev svetega velikonočnega veselja, ki se spodobi za sveto ljudstvo, katero se zbira k obhajanju velikonočne skrivnosti.

Ljudsko petje sicer ne bo umetniško tako dovršeno kakor petje zbora, vendar ga ne smemo presojati po normah za soliste ali zbor. Površina, ki je pokrita s cvetjem, je lepa, čeprav je morda mnogo cvetja še v popkih ali pa je že ovenelo. Če hočemo napraviti šopek, bomo seveda izbirali. Tako je s petjem v cerkveni ladji. Njegova kakovost se šteje bolj po njegovi enodušnosti in gorečnosti kakor pa po lepoti posameznih glasov.

5. Predpodoba in predokus (anticipiranje) petja »nove pesmi« v nebeškem Jeruzalemu. Če valja to že za cerkveno petje sploh, velja za skupno cerkveno ljudsko petje še v posebni meri. Petje »nove pesmi« namreč pomeni v svetem pismu mogočno skupno petje, ki slavi in se zahvaljuje za nova čudovita božja dela (prim. Ps 32, 3; 95, 1; 97, 1; Raz 5, 9-14; 14, 3). Res bo v polnosti zadonela »nova pesem« šele po drugem Kristusovem prihodu, toda prvine prihodnjega sveta so že tu. Novozavežno božje ljudstvo, zbrano v medsebojni ljubezni, kar je po nauku sv. Avgušтина bistveno za »novo pesem«, že poje skupaj s Kristusom in po njem to pesem v zahvalno za čudovita božja dela, ki so bila izvršena v Kristusu.

6. Najuspešnejši način skupne molitve. Ljudem bo domača pesem najuspešnejša posoda za izražanje skupne molitve, ki bo obenem privrela iz globin vsakega posameznika. Besedilo mora biti lahko razumljivo in pevno.

Petje cerkvenih ljudskih pesmi ima isto nalogo kakor premišljevalna molitev. Tu človek obstane ob eni sami misli, ob enem samem čustvu in se da prežeti od te misli, od tega čustva. Pesem se dotakne globine duše, katere beseda sama ne more vedno doseči. Po tej meditaciji se krščansko oznanilo ukorenini v cerkveni občini in preveva njeno dušno globino. Pesem je za zbuditev meditacije v splošnem mnogo boljša kakor pa sodelovanje pri ustni molitvi in poslušanje pridige. Za ljudi med svetom je ta način premišljevalne molitve morda edina oblika meditacije. Za zrelo versko življenje pa je vsaj neka oblika meditacije vsekakor potrebna.

Tesno v zvezi z meditacijo je dejstvo, ki se danes precej poudarja, namreč nujnost kristjanovega izkustvenega stika z Bogom. Pri tem je odločilne važnosti nega religioznega čuta, čuta za dojetje Absolutnega, ki danes vse bolj zamira. Silno važno je tudi naše osebno izkustvo Kristusa v liturgiji. Ravno petje cerkvenih ljudskih pesmi lahko veliko pomaga pri posredovanju izkustvenega stika s Kristusom in sploh z nadnaravnim svetom v liturgiji.

7. Velika oznanjevalna vrednost. Pesmi gradijo in ohranjajo versko zavest med kristjani. Živa verska zavest kristjana je bistveno določena po verski vsebini pesmi, ki jih poje ali posluša v cerkvi. Že iz izbora pesmi kake cerkve bi bilo mogoče videti, kakšna je verska zavest določene cerkvene občine. Izbor pesmi more s tem, da gradi versko zavest, močno vplivati tudi na praktično vsakdanje življenje kristjana.

Pesem ima zaradi tega privilegirano mesto pri oznanjevanju in prisvajanju blagovesti. Pri petju namreč postane beseda bolj prodorna in laže sprejemljiva, dotika se duha in srca in ima tako mnogo moč.

nejši vpliv kakor nepeta beseda. Zaradi stalnega ponavljanja se tudi bolj vtisne v spomin in obenem spodbuja k življenju po veri. V misijonski in katehitični dejavnosti v zgodovini so vedno uporabljali pesmi. Ravno cerkveno ljudsko petje je mnogokrat ohranilo ljudem vero. Tudi pri današnji katehetski in pravzaprav že misijonski dejavnosti bomo morali dovolj upoštevati katehitično in misijonarsko vrednost petja cerkvenih ljudskih pesmi.

Vse božje ljudstvo, ki poje, oznanja tudi nevernim, pričuje za vstalega Kristusa. Obenem ko pesem oznanja, tudi poučuje. Pri petju je pouk naravnani na celotnega človeka in je prav zato zelo učinkovit.

8. Prednosti cerkvenih ljudskih pesmi pred psalmi. Gotovo bodo imeli psalmi prav zato, ker so navdihnjeni od Svetega Duha, še naprej svoje mesto v liturgiji. Vendar moramo reči, da sami ne zadoščajo. Kakor je pri liturgiji božje besede potrebna homolija, ki razloži božjo besedo, prav tako je poleg psalmov potrebna pesem, ki ima sodobno govornico, je bolj spontana in bolj neposredno sprejemljiva za vse.

Moremo iti še dalje. Psalmi so današnjemu človeku v marsičem tuji in bi zato ljudje potrebovali temeljite biblične izobrazbe, da bi jih mogli razumeti. Tudi psalmi so bili v začetku ljudski. Če bi nastajali danes, bi bili brez dvoma drugačni. Imajo pač pečat dobe in kraja. Njihova pomanjkljivost, če smemo tako reči, pa je v glavnem v tem, da so starozavezne pesmi, ki prav zaradi tega ne morejo imeti v sebi v vsej polnosti krščanskega oznanila, kakor ga je prinesla nova zaveza. Res so tudi psalmi, kakor vsa stara zaveza, usmerjeni na Kristusa, a za kristjan more le pesem, ki globoko črpa svoje motiv iz novozaveznega oznanila, biti v polnem pomenu »nova pesem«.

9. Zbližanje med liturgijo in pobožnostmi. Obstoj teh pobožnosti je opravičil in priporočil drugi vatikanski koncil, »če se le skladajo s cerkvenimi postavami in pravili«. Te pobožnosti iz njega izvirati in k njemu voditi, »kajti sv. bogoslužje je že po svoji naravi daleč odličnejše od njih« (B 13).

V prvi dobi krščanstva sta se liturgija in ljudska pobožnost več ali manj krili. Liturgija je bila obenem ljudska pobožnost. Pozneje, ko se je vedno bolj oblikovala in je sprejemala vedno bolj ustaljene oblike, že ni bila več tako ljudska. Ljudje so začutili potrebo po pobožnostih, ki bi bile njim bliže kakor uradna liturgija. Nove pobožnosti, ki so nastale, so vplivale tudi na samo liturgijo. Tako so bile npr. duhovnikove tihe molitve pri maši prvotno molitve za zasebno pobožnost.

Ta proces medsebojnega vplivanja pa se je že v srednjem veku, zlasti pa po tridentinskem cerkvenem zboru pretrgal. Liturgija se je namreč ustalila na tako rekoč slučajni točki razvoja. Po naročilu tridentinskega cerkvenega zbora so papeži 2. polovice 16. in v začetku 17. stoletja liturgijo ustalili z »ne varietur« (naj se ne spreminja) in jo poenotili za vso zahodno Cerkve. Možnost medsebojnega vpliva med liturgijo in ljudskimi pobožnostmi je bila s tem pretrgana.

Danes stojimo pred nujno nalogo, da liturgijo, kolikor je le mogoče, prilagodimo sodobnemu človeku, ki je od naroda do naroda različen. Po liturgični konstituciji lahko liturgija marsikaj prevzame iz ljudskih pobožnosti (prim. B 39 in 40). Cerkevne ljudske pesmi bodo zelo dobro sredstvo za zbližanje med liturgijo in ljudskimi po-

božnostmi. S tem bodo pomagale premostiti večstoletni prepad. Liturgija bo tako postala bolj ljudska, bolj bo upoštevala konkretnega človeka določene dobe in pokrajine.

10. Pesmi prinesejo lirično ravnotežje. Le petje kratkega refrena, če se pri maši pojejo samo psalmi, je premalo za sodelovanje ljudstva. V Franciji pravijo, da so take maše »žalostne«. Če bi hoteli peti le psalme, bi to pomenilo osiromašenje mašne liturgije. Potrebna je torej čimvečja različnost. To različnost zahtevajo tudi po izobrazbi, mišljenju, čustvovanju in celotnem ustroju zelo različni udeleženci pri liturgiji.

11. Za uporabo pesmi govori krščansko izročilo. Cerkvene pesmi so peli že v prvih časih krščanstva. Zаметki novozaveznih pesmi so že v sv. pismu (prim. 1 Tim 3, 16). Vzhodna Cerkve še danes v mnogo večjem obsegu uporablja v liturgiji himne kakor zahodna. Sirci so do danes ohranili bogati zaklad cerkvenih himen. Torej smo čisto v skladu u tradicijo, če postavljamo zahtevo po uporabi cerkvenih ljudskih pesmi (ki so nekakšna dediščina starih himen) v liturgiji.

Za uporabo cerkvenih ljudskih pesmi v liturgiji govori pri nas tudi naša razmeroma bogata pesemska tradicija. Da so cerkvene pesmi peli tudi pri petih in celo slovesnih mašah, dokazujejo večkratne tožbe naših cecilijancev v Cerkvemem glasbeniku ob koncu prejšnjega stoletja. Pritoževali so se, da duhovniki in organisti ne upoštevajo cerkvenih določb o latinskem petju. Kjer so pri petih in slovesnih mašah peli slovenske pesmi, so se sklicevali na »staro, zakonito pravico«.

12. Spodbude cerkvenega učiteljstva. Res je, da papeži petja cerkvenih ljudskih pesmi do 2. vatikanskega koncila redno niso imeli za liturgično petje, vendar je prišla cerkvena ljudska pesem uradno v rimsko liturgijo še pred koncilom, in sicer prvič že v obnovljeni obred velikega tedna leta 1955, ko naj bi se pela med procesijo z oljčnimi vejicami na cvetno nedeljo. Pij XII. je cerkveno ljudsko petje zelo poveličeval. V okrožnici Mediator Dei spodbuja škofe, naj s svojo prizadevnostjo pospešujejo cerkveno ljudsko petje. »Ubrane in močone pesmi našega ljudstva naj se dvigajo v nebo kakor bučanje šumečega morja in naj z donečim in povzdignjenim glasom razodevajo eno srce in eno dušo, kakor se spodobi bratom in otrokom istega Očeta« (št. 192). Okrožnica Musicae sacrae disciplina istega papeža še posebno močno podčrtava važnost cerkvenega ljudskega petja. Škofe živo spodbuja: »Z vsemi sredstvi negujte in širite v svojih škofijah ljudsko versko petje. Poskrbite, da bodo strokovnjaki na primeren način zbrali te pesmi, kjer tega še niso storili, v zbirko, ter se jih bodo mogli verniki laže naučiti, jih lahko peti in si jih dobro vtisniti v spomin« (št. 32).

Drugi vatikanski koncil pa je cerkvenemu ljudskemu petju odprl pot v liturgijo, ko pravi, da je ljudsko nabožno petje »treba skrbno gojiti, da se bodo pri pobožnostih in svetih opravilih ter pri samih liturgičnih dejanjih mogli po pravilih in določbah rubrik razlegati tudi glasovi vernikov« (B 118). Narodi z lastnim izročilom (sem spadamo tudi mi), zlasti v misijonskih deželah, imajo še večje možnosti, da pride njihov način petja v liturgijo (B 119).

Iz navedenih razlogov se vidi, kako važno mesto imaju cerkvene ljudske pesmi v življenju božjega ljudstva. Njihov vstop v liturgijo pomeni za liturgijo in za krščansko življenje novo dobo.

P. Anton Nadrah

IMAM POVJERENJE U BUDUČNOST

Evo svjedočanstva jednog starijeg svećenika. Kao župnik raznih župa na području Pariza pedeset godina je služio Bogu i ljudima. Ovdje nam kaže, što je bio njegov život i što za njega predstavlja »treće doba« (doba starosti). Ovdje se možemo sjetiti svih onih, koji poslije nego su sve dali iz ljubavi, često na večer svoga života osjećaju neopisivu osamljenost.

— Vi ste zašli u takozvanu »dob povlačenja«. Što to znači za vas svećenika?

— To znači najprije više vremena, više mogućnosti za razmišljanje i za molitvu. Prije, dok sam imao odgovornosti i dok sam aktivno radio, imao sam briga. Oslobođen tih briga, mogu više moliti. Tako, kad izlazim vani, molim za one koje susrećem. Za mene je treća dob, vrijeme kontemplacije. Nastojim iskoristiti ovo vrijeme, koje mi je dano, da se više približim Gospodinu.

— Većina ljudi u vašim godinama trpi od osamljenosti. Dali se osjećati izoliran, odsječen od života Crkve?

— Ne, nipošto. Često imam prigodu da se susretnem sa svećenicima, koji su u punom aktivnom životu. Ponekad me pitaju za savjet, i ja im u prijateljskom razgovoru priopćujem svoje iskustvo, svojestan solidarnosti, koja me s njima povezuje. Moja dob mi dozvoljava, da mogu izraziti sasvim slobodno ono što mislim: to je korisno. Ja nemam zaista utisak, da sam na dopustu od života Crkve. Naprotiv, svijestan sam, da u njezinu životu aktivno sudjelujem, ali na mojem mjestu i mojim sredstvima, t. j. najprije molitvom. Često molim za Crkvu i za one koji su mi bili povjereni za vrijeme moje službe.

— Starost je doba obračuna. Kakav osjećaj imate kad gledate natrag na vaš svećenički život?

— Najprije osjećam neizmjernu radost: radost što mi je dana milost svećeništva. Imam radosni osjećaj, da me je Providnost pomagala u svim etapama mog života. Konačno osjećam veliku zahvalnost prema svima onima, svećenicima i svjetovnjacima, koji su me također pomagali u mom životu. Koliko puta nisam pred tim i tim svjetovnjakom sebi rekao: »On bi morao biti na mojem mjestu i mene obratiti...«

— Dali osjećate grižnju savjesti?

— Svatko ima grižnje savjesti. Osobno odviše su me bez dvojbe zaokupljale materijalne, administrativne i organizacijske dužnosti. Morao sam češće posjećivati bolesnike, osobe u poteškoćama. Žalim što nijesam posvetio dovoljno vremena ljudima, t. j. onomu što je bitno. Naprotiv, nisam nigda žalio što pripadam Crkvi: u njoj sam se uvijek dobro i sretno osjećao.

— A ipak lice Crkve nije više točno onako kakvim ste ga vi u vašoj mladosti upoznali. Bio je Koncil i nadošla je čitava obnova, koju je izazvao. Kako ste reagirali na ova zbivanja? Što vam je to osobno donijelo?